

9. vízügyi jegyzet

Vízügyi jegyzetek a víz-keretirányelv végrehajtásáról

A vízügyi politikák intergációja:

Egyetlen keretbe foglalni a vízügyi jogszabályokat

A környezetvédelmi jogalkotás kezdete óta az európai vízkészletek megőrzése mindig is nagy fontosságú terület volt az Európai Unió (EU) számára. Az első irányelvek, amelyeket az 1970-es évek közepén fogadtak el, minőségi szabványok egész sorát írták elő, amelyeknek a célja az emberi egészség és az élő környezet védelme volt, ideértve az ivóvízként használt felszíni vizet, a fürdővizeket, halak és mészhéjú állatok halászatára használt vizeket, a felszín alatti vizet és az emberi fogyasztásra használt vizet. A jogalkotásnak ebben a szakaszában sok évig az ipari kibocsátás kontrollálásának alapvető jogi eszköze egy irányelv volt, amely a veszélyes anyagoknak a vízi környezetbe bocsátásáról fogalmazott meg szabványokat.

A minőségi előírásokra irányuló megközelítés azonban elégtelennek bizonyult Európa szennyezett vizeinek megóvásához. Amikor az 1980-as évek végén az eutrofizáció számottevő problémává vált az Északi- és a Balti-tengerben valamint a Földközi-tenger bizonyos részein, az EU a szennyezés forrásaira kezdett összpontosítani.

Ez vezetett el a települési szennyvíz kezeléséről szóló irányelv (UWWT-irányelv) megszületéséhez, amely megköveteli a tagállamoktól, hogy fektessenek be a szennyvízgyűjtő és -kezelő infrastruktúrába a városi területeken, a nitrátokról szóló irányelv pedig a mezőgazdasági termelőket kötelezi a szántóföldeken alkalmazott nitrogéntrágya mennyiségének korlátozására. Továbbá a néhány évvel később elfogadott, a környezetszennyezés integrált megelőzéséről és csökkentéséről szóló irányelv (IPPC-irányelv) célja, hogy minimálisra csökkentse a nagy ipari üzemek által kibocsátott szennyezőanyagok mennyiségét.

Annak érdekében, hogy ezeknek a politikáknak és jogszabályoknak a mozaikját összefüggőbbé tehesse, 2000-ben az EU elfogadta a víz-keretirányelvet (VKI), amely közös és egységesített szemléletmódot alakít ki a vízzel kapcsolatos jogalkotásban.

Ivókút Velencében, Olaszországban

A víz-keretirányelv

A víz-keretirányelv jogi keretet biztosít a tiszta víz védelméhez és helyreállításához egész Európában, továbbá biztosítja hosszú távú és fenntartható használatát. (Hivatalos címe: *Az Európai Parlament és a Tanács 2000/60/EK irányelve (2000. október 23.) a vízpolitika terén a közösségi fellépés kereteinek meghatározásáról.*)

Az irányelv a vízgazdálkodás területén új, a vízgyűjtőkön, illetve a természetes földrajzi és hidrológiai egységeken alapuló megközelítést vezet be, és konkrét határidőt szab minden tagállam számára nagyra törő környezetvédelmi célkitűzések elérésére a vízi ökoszisztémák vonatkozásában. Az irányelv a szárazföldi felszíni vizekre, az átmeneti vizekre, a parti tengervizekre és a földfelszín alatti vizekre terjed ki. Az irányelv 10. cikke részletezi a „kombinált megközelítést a pontszerű és a diffúz szennyezőforrások esetén” és számos kapcsolódó irányelvre is utalást tesz. A VI. melléklet A. részében szereplő lista többek között az alábbi irányelveket tartalmazza:

- a fürdővizekről szóló irányelv (76/160/EGK, melynek helyébe a 2006/7/EK lépett),
- az ivóvízről szóló irányelv (a 98/83/EK irányelvvel módosított 80/778/EGK irányelv),
- a települési szennyvíz kezeléséről szóló irányelv (91/271/EGK),
- a nitrátokról szóló irányelv (91/676/EGK),
- a környezetszennyezés integrált megelőzéséről és csökkentéséről szóló irányelv (96/61/EK, kodifikált változat: 2008/1/EK irányelv)
- a szennyvíziszapról szóló irányelv (86/278/EGK).

A víz-keretirányelv ezeknek az irányelveknek a végrehajtását minimálisan teljesítendő követelményként írja elő. A végrehajtási intézkedéseket bele kell foglalni a vízgyűjtő-gazdálkodási tervezésbe (11. cikk (3) bekezdés a) pont).

Strandon játszó gyerekek Spanyolországban. Az emberi egészség megőrzéséhez alapvető fontosságú a tiszta fürdővíz biztosítása

A kombinált megközelítés

Annak érdekében, hogy a víz-keretirányelv környezetvédelmi célkitűzéseit elérjék, a tagállamok kötelesek intézkedési programokat kidolgozni minden vízgyűjtő területben (vagy a területükön fekvő nemzetközi vízgyűjtő területek egy részén). A VKI kombinált, pontoszerű és diffúz szennyezőforrásokra is összpontosító szemléletmódja az intézkedési programokon keresztül összeköti a többi irányelvben előírt követelményeket.

A kombinált megközelítés az IPPC-irányelvben, a települési szennyvíz kezeléséről szóló és más irányelvekben meghatározott kibocsátásszabályozáson túlmenően figyelembe veszi a diffúz forrásokból, mint például a mezőgazdaságban használt vegyszerekből származó szennyezést is, kötelezővé téve a legjobb környezetvédelmi gyakorlatokat, a termékellenőrzéseket, valamint egyéb intézkedéseket.

Ezen túlmenően, a VKI koordinálja is a korábbi szabályozásban előírt környezetvédelmi célkitűzéseket, azzal, hogy új, általános minőségjavítási vagy a jó állapot elérésére irányuló célkitűzést vezet be minden vízforrás esetében, így biztosítva a kapcsolatot a kibocsátásszabályozás és a minőségi célok elérése közt, mind kémiai, mind ökológiai szinten. Az irányelv azt is előírja a tagállamok számára, hogy ahol szükséges, szigorúbb rendelkezéseket léptessenek életbe, hogy a VKI célkitűzései elérhetőek legyenek.

A jó kémiai állapot elérésének követelménye kapcsolódik a VKI-nek ahhoz a rendelkezéséhez, amely alapján fel kell sorolni azokat az elsőségi anyagokat, amelyek esetében az emberi egészségre és a környezetre jelentett kockázat miatt EU-szinten van szükség beavatkozásra (lásd a 8. vízügyi jegyzetet a felszíni vizek vegyi szennyezéséről).

A fürdővizek védelme

A 2006-os, a fürdővizek minőségéről szóló irányelv célja, hogy biztosítsa az európaiak számára a tiszta és biztonságos vizet, úszásra vagy játékra. Ez az emberi egészség védelme érdekében a fürdővizek ellenőrzésének és osztályozásának kifinomultabb rendszerével helyettesíti az 1976-os irányelvet.

A fürdőzőkre leselkedő veszélyek csökkentésére irányuló intézkedések nagy részének megközelítése hasonló a víz-keretirányelvben lévő intézkedésekhez. Ezek irányítási programok kidolgozását írják elő minden egyes fürdőhelyen, és azt is megkövetelik, hogy a nyilvánosság széles körű információs és részvételi lehetőséget kapjon a tervek összeállításában.

A fürdővizek minőségéről szóló irányelv a települési szennyvíz kezeléséről szóló irányelvhez is kapcsolódik (lásd alább), ugyanis az fürdőzőkre legnagyobb veszélyt jelentő elsődleges egészségügyi veszélyforrás a fekális szennyeződés, amely gyakran a nem megfelelő szennyvízkezelésnek és az állati hulladék környezetszennyező hatásának következménye. Az irányelv a fürdőhelyek besorolására négy kategóriát határoz meg – „kiváló”, „jó”, „tűrhető” és „kifogásolt” – két mikrobiológiai mutató szintje alapján (E. coli és fekális Enterococcus).

A „kifogásolt” besorolást kapott fürdővizek vezetői intézkedéseket igényelnek, mint például a fürdés tilalmát, vagy annak ellenjavallatát, hogy a fürdőzők védve legyenek a szennyezésnek való kitettségétől.

A tiszta ivóvíz biztosítása

Az ivóvízről szóló 98/83/EK irányelv rendeltetése is az emberi egészség védelme. Szabványokat ír elő, amelyeknek célja, hogy az uniós polgárok által fogyasztott víz tiszta, egészséges és a WHO irányelveinek megfelelő legyen.

A tagállamoknak figyelemmel kell kísérniük az állampolgáraik számára szolgáltatott ivóvíz minőségét, valamint az élelmiszer-termelés során felhasznált viznek is meg kell felelnie az irányelvben megállapított 48 mikrobiológiai és kémiai paraméternek. Az ivóvíz tesztelését magán- és nyilvános helyiségekben, egyenesen a vízcsapokból végzik. Az EU tagállamai megállapíthatnak további vagy szigorúbb szabályokat az ivóvízre vonatkozó irányelvben foglaltaknál, de ezek nem lehetnek engedékenyebbek az uniós előírásoknál.

Ahhoz, hogy az ivóvízről szóló irányelv előírásai teljesüljenek, a vízellátás és az ivóvíz-infrastruktúra területén költséges beruházások lehetnek szükségesek. Ez különösen igaz a 12 új tagállamban (lásd a keretet a következő oldalon).

A VKI kiegészíti az ivóvízről szóló irányelv követelményeit és védőövezeteket jelöl ki, ahol az emberi fogyasztásra szánt vizet termelik ki a felszín alól. Így az ivóvizet a kitermelési forrásától a csapig történő eljutatásig védik

Az intenzív állattartás is a nitrát-szennyezés fontos forrása lehet

Az európai vizek minőségének helyreállítása

Az európai vizek egyik legnagyobb szennyezésből eredő problémája manapság az eutrofizáció: ez egy olyan folyamat, amelynek során a víztestekbe – mint például a tavak, torkolatok, vagy lassú folyamok – túl sok tápanyag, például nitrogén- és foszforvegyületek kerülnek, amelyek ösztönzik az algásodás néven is ismert túlzott növénynövekedést. Miközben az elhalt növényi anyagok elbomlanak, a vízben oldott állapotban jelenlévő oxigén szintje lecsökken és ez más élőlények, így például a halak pusztulásához vezet.

Az eutrofizáció tünetei megtalálhatóak az európai folyók és tavak mintegy 40%-ában, az Északi-, a Balti- és a Fekete-tengerben valamint a Földközi-tenger jelentős részében.

A tápanyagok különféle forrásokból származhatnak. Dífűz szennyezőforrás lehet a mezőgazdaság, így például a mezőgazdasági területeken alkalmazott nitrogénműtrágyák, az állattenyésztésből származó trágya és a tápanyagot tartalmazó talaj erodálódása, ezek felelősek a vízszennyezés 50–80%-áért. A második legjelentősebb vízszennyező forrás a szennyvíztisztító telepekről származó szennyvíz. Mindkét forrásra vonatkozik az 1991-ben elfogadott EU-szabályozás.

Ülepítőkád a szennyvízkezelő telepen Hoogstraten-ben, Belgiumban

Küzdelem a települési szennyvízzel

A települési szennyvíz kezeléséről szóló irányelv előírja a tagállamok számára, hogy gyűjtsék össze és kezeljék a városi területekről származó szennyvizet.

Az egyedi követelmények azoknak az úgynevezett „városi agglomerációknak” a kiterjedésétől függenek, ahol a lakosság vagy a gazdasági tevékenységek koncentrálódnak, és attól is, hogy mennyire érzékenyek a vizek, ahova a feldolgozott szennyvíz ürül. Az „érzékeny területek” (amelyeket a tagállamoknak kell kijelölniük) eutrofizált vagy eutrofizációval veszélyeztetett területek, ivóvíz-kitermelésre használt területek vagy olyan területek, ahol további kezelésre van szükség, hogy más irányelvek előírásai (például a fürdővizek minőségéről szóló irányelv) teljesüljenek. Egyes területeken a szennyvíz-ürítés még súlyosabb környezeti következményekkel járhat, ha a tápanyagokat és egyéb szennyező anyagokat nem távolítják el.

Az irányelv előírja, hogy valamennyi 2000 főnél több lakosú városi területen a szennyvizet legalább másodlagos (biológiai) tisztításnak kell alávetni. Az „érzékeny” és a 10 000-nél több lakosú területeken még alaposabb kezelésre van szükség.

Az UWWT-irányelv egyike a legköltségesebben végrehajtott uniós jogszabályoknak és több mint 22 000 városi területet érint Európa-szerte.

A fentiek túlmenően követelményeket fogalmaz meg a gyűjtőrendszerekbe belépő ipari szennyvíz előkezelésére és a szennyvíziszap ártalmatlanítására.

Jelenleg a legnagyobb kihívást az jelenti a 12 új, 2004-ben és 2007-ben csatlakozott EU-tagállam számára, hogy megfeleljenek az irányelvnek. Megközelítőleg 35 milliárd EUR-ra lesz szükség, hogy az UWWT-irányelvet ebben a 12 országban végrehajtsák; a két legnépesebb országnak, Lengyelországnak és Romániának egyenként több mint 10 milliárd EUR-t kell befektetnie. Az uniós források is segítenek ezeknek a beruházásoknak a finanszírozásában, de a felhasználóknak is közre kell működniük (lásd a keretet alább).

A vízszolgáltatás finanszírozása

Mivel a szükséges beruházások költsége igen magas, különösen a 12 új tagállamban, az EU a strukturális és kohéziós alapokból támogatja az ivóvíz-éleltesítmények, a szennyvíztisztító telepek és a csatornahálózatok építését. 2007 és 2013 között összesen mintegy 22 milliárd EUR lesz elérhető ezekre a beruházásokra. A támogatások több mint 60%-a az új tagállamokat illeti meg, a többi pedig a 15 régebbi tagállam szegényebb régióiba jut.

A víz-keretirányelv értelmében a tagállamok kötelesek biztosítani, hogy a szolgáltatásoknak – mint például az édesvízellátás és a szennyvíz összegyűjtése és kezelése – a vízfogyasztókra terhelte árak tükrözzék a kitermelés, a kezelés és a szállítás teljes költségét. Ugyanakkor a víz-keretirányelv bizonyos eltérések érvényesítését is lehetővé teszi a hátrányos helyzetű területeken, hogy az alapvető szolgáltatásokhoz való hozzáférést mindenki számára biztosítsák.

A mezőgazdaságból származó nitrátok csökkentése

A nitrátokról szóló irányelv (91/676/EGK) célja, hogy megakadályozza a felszín alatti és felszíni vizekre ható mezőgazdasági eredetű nitrátszennyezést. Az irányelv előírja a tagállamok számára, hogy (1) azonosítsák azokat a vizeket, amelyek már érintettek vagy valószínűleg érintettek a nitrát-szennyezés által, (2) jelöljék ki azokat a területeket, amelyek szennyezett vizet nyelnek el, mint „veszélyeztetett területeket”, (3) dolgozzanak ki cselekvési programokat a veszélyeztetett területeken, valamint (4) kísérjék figyelemmel és értékeljék a cselekvési programokat és vizsgálják felül azokat, hogy az irányelv céljai teljesüljenek.

A tagállamoknak a helyes mezőgazdasági gyakorlatra vonatkozó szabályzatot kell megállapítaniuk, amelynek betartását a gazdák önkéntes alapon vállalják. A veszélyeztetett területeken a cselekvési programoknak tartalmaznia kell a helyes mezőgazdasági gyakorlatban megállapított intézkedéseket, valamint azokat, amelyek szükségesek, hogy korlátozzák a nitrogéntartalmú műtrágyák alkalmazását, ez az állati trágya tárolására szolgáló létesítményekbe való befektetést is megkövetelheti.

Közös intézkedések az EU irányelveiben a vízminőség védelmére

Irányelv Intézkedés	VKI	UWWT	Fürdővíz	Ivóvíz	Nitrát
Minőségi előírások a víz vonatkozásában	X		X	X	
Kockázatok azonosítása	X	X	X		X
A víztestek osztályozása	X		X		
Kezelési terv	X		X		X
Kibocsátási határértékek		X			
A nyilvánosság tájékoztatása	X		X	X	
A nyilvánosság részvétele	X		X		
Monitoring	X	X	X	X	X

A legfontosabb uniós irányelvek különböző intézkedéseket tartalmaznak a víz védelmére, amelyek a minőségi előírásoktól a gazdálkodási terveken át a nyilvánosság tájékoztatásáról és részvételéről szóló előírásokig terjednek. A víz-keretirányelv majdnem az összes intézkedést felhasználja és kombinált megközelítést alkalmaz, amely a többi vízügyi jogszabályt összekapcsolja.

A vízgyűjtő-gazdálkodási tervek szerepe

A VKI más, a vizet érintő irányelvekhez is kapcsolódik, ugyanis a különböző eszközökben hasonló intézkedések találhatóak. Ide tartozik a VKI, a fürdővizetről és a nitrátokról szóló irányelv, amelyek irányítási programok kidolgozását írják elő, és hogy a nyilvánosság széles körű információs és részvételi lehetőséget kapjon a tervek összeállításában.

Mindezeket az intézkedéseket bele kell foglalni a vízgyűjtő-gazdálkodási tervezésbe. A vízgyűjtő-gazdálkodási terveknek összefoglaló intézkedéseket kell tartalmazniuk, amelyek az összes többi irányelvben foglaltak teljesítését lehetővé teszik. Ugyanakkor a VKI általános megközelítése összekapcsolja az összes, a vízminőségre és -mennyiségre vonatkozó uniós jogszabályt.

Európai Vízügyi Információs Rendszer (WISE)

A WISE egész Európából összegyűjti és közlésezi a vízgyűjtő-kerületekre és kezelésükre vonatkozó információkat, ideértve a tagállamok vízminőség-monitoring programjain keresztül a felszín alatti vizekről, a folyókról és a tavakról gyűjtött adatokat is. Például a <http://www.eea.europa.eu/themes/water/mapviewers/bathing> interaktív térképet mutat be egész Európában a fürdővíz 2007-es minőségéről.

Az Európai Bizottság honlapja, amely kapcsolódik a WISE-hoz, további információkat tartalmaz a víz-keretirányelvről és a kapcsolódó vízügyi jogszabályokról. Lásd: http://ec.europa.eu/environment/water/index_en.htm.